

050737 ELMALILI MUHAMMED HAMDI
36. 080226 HAK DINI KUR'AN DILI

ELMALILI MUHAMMED
HAMDİ YAZIR ve "HAK
DİNİ KUR'AN DİLİ". İsmet
Ersöz. Doktora Tezi,
Konya 1986, Dan. :
Orhan Karmış, Selçuk
Üniversitesi, Sosyal Bi-
limler Enstitüsü.

318

22 SUBAT 1995

6 HAK DINI KUR'AN DILI

7 ELMALILI MUHAMMED HAMDI

13. ERSÖZ, İsmet (Öğretim Üyeliği Tezi)

06 OCAK 1994

Selçuk Ün. İlahiyat Fak. Konya 1977, 1 c, III+200 s, eb:23x20 cm.

Öğretim üyeliği tezinin adı :

" Elmalılı Mehmed Hamdi Yazır ve Hak Dini Kur'an Dili."

Hamdi Yazır'ın, hayatı, ilmi şahsiyeti ve eserleri ele alınmıştır. Elmalılı'nın tefsirindeki metodu ele alındıktan sonra günümüz komularından tefsirinde temas ettikleri mes'elelere geçilmiştir. Bu konular, ayrı ayrı ele alınarak genel mahiyette bir "Sonuç"la tez tamamlanmıştır.

080226

109 MAYIS 1993

DİNİ KUR'AN DİLİ

9352

Elmalılı tefsirinde psikoloji konuları. GÜRSES, İbrahim. Bil. Uz. Uludağ Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 1990. 73s.

Danışman: Doç.Dr.Hayati Hökelekli.

10 KASIM 1993

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ İLÂHIYAT FAKÜLTESİ
ELEMENLARINCA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ'NDE
YAPTIRILAN YÜKSEK LİSANS TEZLERİ

FASILA

EROĞLU, Ali	Kur'an-ı kerim'de Fasıla	Tefsir	Erz.,1990
ERSÖZ, İsmet	a) Hak Dini Kur'an Dili'nde Hadis	Hadis	Erz.,1976
HAK DINI KUR'AN DİLİ - HADİS	İttimam Tarzı		
	b) Elmalılı Tefsirinde Hadislerin Tasnifi	Hadis	Erz.,1976

28 Aralık 2014

080226 HAK DİNİ KUR'AN DİLİ
ABDULLAH AKBAŞ, *Hak dini Kur'an dili adlı
tefsirde bazı ayetlerin eğitim açısından
değerlendirilmesi*, Süleyman Demirel
Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2011

080226 HAK DİNİ KUR'AN DİLİ
ABDURRAHMAN BESTİL, *Elmalılı Tefsiri'ndeki
hadislerin tahriri (I-III. ciltler)*, Selçuk
Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2004

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

22 Haziran 2015

4200

Elmahî Muhammed Hamîdî Yazır tefsiri'nde Allah ve alem. *SİNANOĞLU, Abdulhamit*. Yüksek Lisans. Yüzüncü Yıl Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 1995. 126 s., 43 ref. *Elmahî Muhammed Hamîdî 080227*
Danışman:Y.Doç.Dr.Isa Yüceer. Dili:Tr. *Alattin İzzet Er 080226*
Alattin İzzet Er

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Elmahî tefsirindeki sosyolojik yaklaşımlar/Sociological approaches to the Elmahî tefsir. *DİKMEN, Alaattin*. Yüksek Lisans. Uludağ
Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 1995. 86 s., 73 ref. *Alattin İzzet Er 080226*
Danışman:Prof.Dr.İzzet Er. Dili:Tr.

43000

22 Haziran 2015

080226

HAK DİNİ KUR'AN DİLİ

-
- 14 YILDIRAN YALÇIN, Elmalılı'nın Hak Dini Kur'ân Dili isimli tefsirinde sûreler arası tenâsüb ve insicam, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009

Ahlâk anlayışı çerçevesinde teorik ahlâktan (etik/ahlâk felsefesi) ziyâde pratik ahlâk (moral/ahlâki eylem) üzerinde duran Sivâsî, ahlâki ilkelerin yaşanmasına ve hayata tatbik edilmesine (ahlâkta amel boyutuna ya da inanç-ahlak ilişkisine) gayret etmektedir. Ahlâkı, genel anlamda din ile özelde ise İslâm ile temellendirmeye çalıştığını söyleyebileceğimiz Sivâsî'nin, şiirleriyle ya da şiir diliyle insanları irşad etme gayretinde ve çok özelde ise tasavvufi ahlâki öğretilerinde olduğunu belirtebiliriz.

Son satırlarımızı, Sivâsî'nin ahlâk anlayışını özetleyen ve ahlâkiliğin öncelikle kişinin kendinde olması gerektiğini belirten şu veciz beytiyle bitirelim:

Budur dîn ehlinün dâyim cihâdı
 Şilâhın çözmey eyler ictihâdı
 Cihâd-ı ekberidür mü'mininün
 Budur hem harb u darbı ehl-i dinün
 Ki cümle ehl-i dünyâ olsa kâfir
 Sen olsan bu sıfatdan pâk ü tâhir
 Zarar virmez sana küfr-i cihânun
 Düriş pâk eylegil beytül'emânun.¹²³

¹²³ Sivâsî, *Mir'âtü'l-Ahlâk*, haz. Ömer Aldanmaz, 838-841. beyitler, s. 158.

D.1956

C.Ü. İlahiyat
 Fakültesi Dergisi
 XII/1 - 2008, 147-175

Hak Dini Kur'an Dili Adlı Tefsirde Hadis Kullanımı

Yrd.Doç.Dr. Sami ŞAHİN*

Özet

Dirayet ve rivâyet özelliği taşıyan *Hak Dini Kur'an Dili* adlı tefsirinde M. Hamdi Yazır, âyetleri açıklamak için sahih hadisler yanında hasen ve zayıf hadisler kullanmıştır. O, kullandığı hadis ve rivâyetleri hadis kitapları yerine çoğunlukla tefsir kitaplarını referans göstererek almıştır. Ayrıca her hangi bir kaynak belirtmeden meçhul kalıpları kullanarak da rivâyette bulunmuştur. Onun tefsirinde ne tür rivâyet ve hadislere yer verdiği örneklerle ortaya konmuş, böylece hadisçilik açısından kuvvetli ve zayıf yönüne işaret edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hak Dini Kur'an Dili, Elmalılı, hadis kullanımı

Abstract

Elmalılı M. Hamdi Yazır used non-authentic and hasen (*agreeable*) traditions (*hadith*) besides the authentic ones to explain the verses of the Qur'an in his commentary book titled '*Hak Dini Kur'an Dili*' having the aspects of narration and rationality. In his book, he took the traditions and narratives to explain the verses mostly giving reference to the commentary books instead of hadith books. In addition, he narrated some traditions using unknown models without referring to any sources. The kinds of narratives and traditions that he gave place in his commentary book were put forward with examples, and so it was indicated to his strong and weak sides from the angle of hadith science.

Key Words: Hak Dini Kur'an Dili, Elmalılı, hadith usage

Giriş

Her İslami ilim, hadislerden ve hadis ilimlerinden faydalanmış ve hadislere dayanarak veya onlardan yardım alarak pek çok problemi çözmeye yahut hüküm çıkarmaya çalışmıştır. Tefsirin âyetleri izah ederken hadislerden müstağni olamaması, fıkıhın hadisleri kullanmadan hüküm çıkarmasının mümkün olmadığı gibi kelam, ta-

* Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi
 (samisahin@cumhuriyet.edu.tr)

R.Bilge, M.E.B., İst., 1941.

Keskioğlu Osman, Kur'an Tarihi, Nebioğlu Yayınevi, İst. 1953.

Kettâni Muhammed b. Ca'fer (ö.1345/1926), er-Risâletü'l-Müstadrefe, Mektebetü'l-Külliyâti'l-Ezheriyye, Kâhire, trs.

Kırbaçoğlu M.Hayri, İslâm Düşüncesinde Hadis Metodolojisi, Ankara Okulu Yay., Ank., 1999.

Kurtubî Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed (ö.671/1272), el-Câmiu li Ahkâmî'l-Kur'an (I-XI), Dâru'l-Fikr, trs. 1993.

Leknevi Ebu'l-Hasanât Muhammed Abdülhâş (ö.1304/1886), el-Ecvbetü'l-Fâdile li'l-Esileti'l-Aşrati'l-Kâmile, thk., Abdülfettâh Ebû Gudde, 3.bsk., Mektebetü'l-Matbûâti'l-İslâmiyye, Beyrut, 1994.

el-Makdisî Muhammed b. Abdilvehhâb b. Ahmed (ö.646/1248), Fedâilü'l-A'mâl, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1986.

Mâlik b. Enes (ö.179/795), el-Muvatta', thk., Muhammed Fuat Abdülbâki, trs.

Muhammed Ebû Şehbe, el-İsrâiliyyât ve'l-Mevzûât fi Kütübî't-Tefsîr, Mektebetü's-Sünne, 4.baskı, Kâhire, 1988.

Münâvî, Muhammed Abdurraûf (ö.1031/1622), Feyzu'l-Kadîr (I-VI), Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1996.

el-Müttekî, Alaüddîn Ali b. Husâmüddîn el-Hindî (ö.975/1567) Kenzu'l-Ummâl fi Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl (I-XVII), Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1993.

Müslim Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccâc (ö.261/874), el-Câmiu's-Sahîh (I-V), thk., M.F.Abdülbâki, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1956.

Sağâni, Radiyüddîn Ebu'l-Fedâil el-Huseyn b. Muhammed (ö.650/1252), el-Mevzûât, thk., M.Abdülkadir Ahmed, Mektebetü'n-Nahdiyyeti'l-Mısriyye, Kâhire, 1991.

Suyûtî, Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr (ö.911/1505), el-İtkân fi Ulûmi'l-Kur'an (I-II), terc.

S.Yıldız - H.Avni Çelik, Hikmet Neşr., İst., 1987.

-----, el-Leâliu'l-Masni'a fi'l-Ehâdisi'l-Mevzûa (I-II), Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1996.

-----, Tedrîbu'r-Râvi fi Şerhi Tarîhi'n-Nevevi (I-II), thk., A.Abdüllatif, 2.bsk., Dâru İhyâi's-Sünneti'n-Nebeviyye, Beyrut, 1979.

Şevkânî, Muhammed b. Ali (ö.1250/1834), el-Fevâidü'l-Mecmûa fi'l-Ehâdisi'l-Mevzûa thk., Abdurrahman b. Yahya, Matbaatu's-Sünneti'l-Muhammediyye, Kâhire, 1960.

Şimşek M.Sait, "Tefsîr Kitaplarına Eleştirel Bir Yaklaşım", Tefsirin Dünü ve Bugünü Sempozyumu, Samsun İlim Yayıma ve Eğitim Vakfı, Samsun, 1992.

Tehânevî Zafer Ahmed, Yeni Usûl-i Hadîs, thk., Abdülfettâh Ebû Gudde, terc., İbrahim Canan, İzmir, 1982.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa (ö.279/892), Sünenü't-Tirmizî (I-V), thk., A.M.Şâkir - M.F.Abdülbâki - İ.A.Avad, Kâhire, 1938.

Ukeylî, Muhammed b. Amr (ö.322/934), Kitâbu'd-Duâfâi'l-Kebîr (I-IV), thk., Abdülmü'tî Emîn Kal'aci, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2.bsk., Beyrut, 1998.

Yusuf el-Kardâvî, Sünet'i Anlamada Yöntem, terc., Bünyamin Erul, Rey., Yay., İst., 1991.

ez-Zehabî Muhammed b. Ahmed (ö.748/1374), Mizânü'l-İtidâl fi Nakdi'r-Ricâl (I-IV), thk., Ali Muhammed el-Becâvî, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, trs.

ez-Zehabî Muhammed es-Seyyid Hüseyin, el-İsrâiliyyât fi'l-Tefsîr ve'l-Hadîs, 2. bsk., Dimeşk, 1985.

-----et-Tefsîr ve'l-Müfessirîn (I-II), Nâşir: Mektebetü Vehbe, 2. bsk., 1985.

Zemahşerî, Cârullah Mahmûd b. Ömer (ö.538/1144), el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzil ve Uyunî'l-Ekâvil fi Vucûhi't-Te'vil (I-IV), Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, trs.

ez-Zerkeşî, Bedruddîn Muhammed b. Abdillâh (ö.794/1392), el-Burhân fi Ulûmi'l-Kur'an (I-IV), Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1972.

"Hak Dini Kur'an Dili" Üzerinde Yapılan Akademik Çalışmalar

Mustafa ÖZEL*

Herhangi bir bilim alanında araştırma yapmanın zorluklarından biri, konunun seçimi, daha önce çalışılıp çalışılmadığını saptamaktır. Maalesef, ülkemizde bilimsel çevreler ile bilim adamları arasında yeterli derece ve düzeyde ilişki, işbirliği ve koordinasyonun olmaması, söz konusu zorluğun en büyük nedenidir, dense, sanırım, fazla abartılmış olmaz. Seçilen konu üzerinde bir müddet çalışıldıktan sonra, isim ve muhtevanın değiştirilmek zorunda kaldığı durumlar az değildir. Bu konuda, YÖK'ün dokümantasyon çalışmaları olmakla birlikte, bunlar güncelleştirilemediği için, birkaç yıl geriden gitmektedir. Bu arada, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi'nin (İSAM) de bu sahada ilâhiyat fakültelerine yönelik gayretleri de hatırlanmalıdır. Bunlar ve diğer kurumların bu yönde çalışmalarının başarılı olması, büyük ölçüde, araştırmacıların katkılarına bağlı olduğu unutulmamalıdır. Dokümantasyon çalışmalarının en büyük yararı, araştırmacıyı bir konuyu tekrar incelemekten alkoymasına, onu daha sağlıklı bir biçimde yönlendirmesi ve mevcut konulardan, çağrışım yoluyla, yeni konulara geçme imkanı sağlamasıdır. Hem bu gerekçelerle hem de okuyucu ve araştırmacıları bilgilendirmek amacıyla, böyle bir yazı teşebbüsünde bulunduk. Burada önce doktora, sonra da yüksek lisans tezlerini kronolojik olarak tanıtmaya çalıştık.

Bilindiği kadıyla, bu tefsir hakkında yapılan ilk çalışma, Fahri Gökcan'ın Université de Paris'de, Prof. R. Arnaldez yönetiminde, *Commentaire du Coran Par Elmalılı* (Paris 1970, 237 sh.) adlı doktora tezidir. Gökcan'ın tezi giriş ve iki bölümden meydana gelmektedir. Yazar, Girişte Osmanlı Türk müfessirleri üzerine genel bir değerlendirme yapmakta ve Fatiha-Nas türü tefsir yazarları, kısmî (süre) tefsir yazarları, şerh ve haşiye yazarları ve ilk tercüme faaliyetini incelemektedir.

* Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Meslek Yüksekokulu Tefsir Bölümü Arş. Gör.

Araştırmacı, Birinci Bölümde sırasıyla Elmalılı ile ilgili şu konuları ele almaktadır: Müellifin yaşadığı ortam ve çağı, etüt ve çalışmaları, memuriyet hayatı, siyasi hayatı, ilmi ve kişiliği, güzel sanatlara (hat ve şiir) katkısı, eserleri (kitap, makale, basılmamış çalışmaları). İkinci Bölümde ise; Kur'an'ı tefsir etme yöntemi belirlenmeye çalışılmıştır. Burada ilk olarak, kaynakların tespit edilmeye gayret edilmiştir. Metodu başlığı altında geleneksel kaynakların kullanışı, rivayet zincirlerine yer veriş, ayetin ayetle tefsiri, ayetin hadisle tefsiri, şiir, Kur'an'ın farklı bölümlerini açıklamada yol, vesile ve şartlar, yorumu açıklamada kıssaların yeri vb. konular değerlendirilmiştir. Kendi açıklamaları başlığı altında da kendi görüşleri, fıkıh kurallarının çıkarsanması, dilbilgisel tartışmalar, çeşitli (fikhî) hükümler, etimolojik ve filolojik tartışmalar, pozitif bilim açısından Kur'an'ın tefsiri, selefi eleştirisi ele alınmıştır. Son olarak müteşabih yorumu başlığı altında huruf-u mukattaa ile müşebbihe ve müces-simeye bakışı değerlendirilmiştir.

Hak Dini hakkında, Türkiye'de lisanüstü düzeyinde yapılan ilk çalışma, İsmet Ersöz'ün Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Elmalılı Mehmed Yazır ve Hak Dini Kur'an Dili (Konya 1985, 222 sh.) adlı doktora tezidir. Bu araştırma önsöz, giriş, üç bölüm, bibliyografya, özel isimler indeksi, tefsirdeki hadislerin alfabetik tasnifi ve şiir indeksinden oluşmaktadır. Ersöz, Giriş'te niçin bu konuyu seçtiğini, müfessirin hayatını, II. Abdülhamid'in hal'ıyla ilgili fetvanın müsvedesini yazmasını, Kur'an-ı Kerim'in tefsirini yazma görevinin Elmalılı'ya nasıl verildiğini, güzel sanatlara karşı olan meylini, ölümü ve ölümü üzerine yazılanları, ilmi durumunu, eserlerini (basılmış olanlar, tercemeler, makaleler, basılmamış eserleri) anlatmaktadır. Elmalılı'nın Tefsirdeki Metodu, Kaynakları ve Hadis İstimal Tarzı adını taşıyan Birinci Bölümde, araştırmacı, metodu alt başlığı altında terip ve yazılış tarzını, takip ettiği metodu

D193

Hak Dinî Kar'an Dili

ELMALI'LI TEFSİRİ'NDE İNSAN ve DAVRANIŞI

İbrahim GÜRSES*

ÖZET

Bu makalede Elmalı'lı Tefsiri'ndeki bazı psikoloji konuları açıklanmaya çalışılmıştır. M. Hamdi Yazır'ın tefsirinde değindiği konular incelenmiştir. Önce yazarın hayatı ve metodu kısaca anlatılmış, daha sonra psikolojinin kavramları incelenmiştir. Bu kavramlar şunlardır: Duyum, algı, bilinç, hafıza ve motivasyon. Elmalı'lı Hamdi Yazır'ın bu konuları nasıl ele aldığı günümüz psikoloji bilimi açısından ortaya konmaya çalışılmıştır.

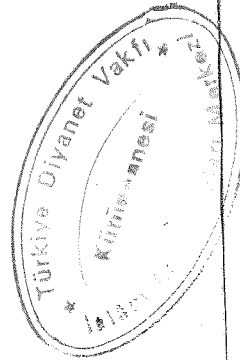
SUMMARY

Human and Behavior in the Elmalı's Qoranic Commentary

This article aims to explain some psychological elements in the Interpretation of Elmalı'lı. At the beginning, we present a short information about author's life and his method. The elements which this interpretation includes consist of sensation, perception, consciousness, memory, motivation etc. How Elmalı'lı studied these subjects was investigated by the terms of modern psychology.

HAYATI

Muhammed Hamdi Yazır (Elmalı'lı), ilmiyyeden Numan Efendi'nin oğlu olup 1878 senesinde Elmalı'nın Gökhisar Nahiyesi'nin Yazır Köyü'nde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Elmalı'da yaptıktan sonra 1892 de İstanbul'a geldi. Burada ünlü müderrislerden, özellikle de Kayserili Mahmut Hamdi Efendi'den dersler aldı. Bayezit Camii dersiâmı oldu. Kendi gayretleriyle Fransızca da öğrenen Elmalı'lı II.Meşrutiyet'in ilanından sonra kurulan Meclis-i Mebusan'a Antalya milletvekili olarak girdi. Darü'l-Hikmetil-

MADDE YAYINLANDIĞI
SONRA GELEN BÖLÜME

19 ŞUBAT 2010

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLÂHİYAT ANABİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	187515
Tm. No:	297.15 TUG.H

HAK DİNİ KUR'AN DİLİ TEFSİRİNDE MÜŞKİLÜ'L-KUR'AN

(Yüksek Lisans Tezi)

Tuğba Nur TUĞUT

Danışman: Prof. Dr. Abdulaziz Hatip

0 212 121 1212
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ
KÜTÜPHANESİ

Hakk Dini Kuran Dili (Ceset)

8661 WISAK 52

UNIVERSITE DE PARIS

FACULTE DES LETTRES ET SCIENCES HUMAINES

COMMENTAIRE DU CORAN PAR ELMALI'

THESE

Pour le Doctorat d'Université

par

Fahri G Ö K C A N

Présentée et soutenue

en Juin 1970

Directeur d'Etudes :

Monsieur le Professeur R. ARNALDEZ.

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	22317
Tasnif No:	237 2 654 2

T

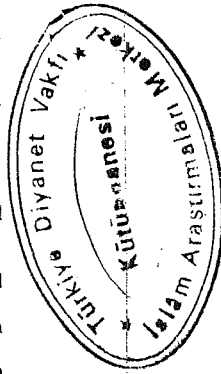
- » Halebi, İbrahim, Mevküfat Mülteka Tercümesi, (sad. Ahmet Davudoğlu) Saadet Yayınevi, İstanbul ts., II.
- » Hamidullah, Muhammed-Aydın, M. Akif; "Köle" DİA, Ankara 2002, XXVI, 237-246.
- » Kazıcı, Ziya, Osmanlılarda İhtisab Müessesesi, Kültür Basın Yayın Birliği, İstanbul 1987, s. 122 vd.
- » Kazıcı, Ziy., "Osmanlı Devleti'nde İnsan Hakları", Köprü, Güz 2006, sy. 96, s. 157-164.
- » Kenanoğlu, M. Macit, Osmanlı Millet Sistemi- Mit ve Gerçek, Klasik Yayınları, İstanbul 2004.
- » Kepecioğlu, Kamil, Bursa Kültüğü, Bursa Yazma ve Eski Eserler Kütüphanesi, No: 4519-4522.
- » Kılıç, Nalan, 1650 Yılında Bursa (B87 Nolu Mahkeme Siciline Göre), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa 2005.
- » Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1193.
- » Lady Montagu, Türkiye Mektupları 1717-1718, (çev. Aysel Kuruoğlu), Tercüman 1001 Temel Eser, ts.
- » Lewis, Raphaela, Osmanlı Türkiyesinde Gündelik Hayat, (çev. Beyza Sümer Aydaş), Adapa Yayınevi, Ankara 2006.
- » Mantran, Robert, XVI. ve XVII. Yüzyılda İstanbul'da Gündelik Hayat, (çev. M. Ali Kılıçbay) Eren Yayınları, İstanbul 1991.
- » Mehmed Süreyya, Sicil-i Osmani, (Haz: Nuri Akbayar) Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, II.
- » Mustafa Nuri Paşa, Netâyic ül- Vukuat, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1992, III-IV.
- » Müslim, Müslim b. Haccac el-Kuşeyrî, Sahihu Müslim, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981, I-III.
- » Olivier, Türkiye Seyahatnamesi, (çev. Oğuz Gökmen) Ayıldız Matbaası, Ankara 1977.
- » Pakalın, M. Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1993, II.
- » Parlatur, İsmail, "Türk Sosyal Hayatında Kölelik", Belleten, Ankara 1983, c. XLVII, sy. 187, s. 805-829.
- » Sahillioglu Halil, "Onbeşinci Yüzyılın Sonu İle Onaltıncı Yüzyılın Başında Bursa'da Kölelerin Sosyal ve Ekonomik Hayattaki Yeri" ODTÜ Gelişme Dergisi, Ankara 1979-1980, s.67-138.
- » Sak, İzzet, Serîye Sicillerine Göre Sosyal ve Ekonomik Hayatta Köleler (17. ve 18. Yüzyıllar), (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1992.
- » Saydam, Abdullah, "Esir Pazarında Yasak Ticaret", Kıbrıs'tan Kafkasya'ya Osmanlı Dünyasında Siyaset, Adalet ve Raiyet, Derya Kitabevi, Trabzon 1998, s. 115-134.
- » Şener, Abdulkadir, "Âbık", DİA, İstanbul 1998, I, 306-307.
- » Şer'iyye Sicilleri, (Haz: Ahmet Akgündüz ve komisyon), Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı, İstanbul 1988.
- » Şerifoğlu, Ekrem, "Köleleri Evlat Sayan Medeniyet", Tarih ve Medeniyet, Ocak 1995, sy.11, s.20-25.
- » Toledano, Ehud R., Osmanlı Köle Ticareti 1840-1890, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994.
- » Ubcini, M.A., Osmanlıda Modernleşme Sancısı, (çev. Cemal Aydın), Timaş Yayınları, İstanbul 1998.
- » Uluçay, Çağatay, Harem II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992.
- » Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988, II.
- » Von Moltke, Helmuth, Türkiye Mektupları, (çev. Hayrullah Örs), Remzi Kitabevi, İstanbul 1969.
- » Zilfi, Madeline C., "Osmanlı'da Kölelik ve Erken Modern Zamanda Kadın Köleler", Osmanlı, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, V, 474-479.
- » Zuhayli, Vehbe, İslâm Fıkhi Ansiklopedisi, (çev. A.Efe, B. Eryarsoy ve diğerleri), Risale Yayınları, İstanbul 1994, III.

MADDE YATIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

02 OCAK 2007

Elmalılı Muhammed Hamdi (1801-1871)
Hak Dini Kur'an Dili (080226)

02535

İstem, Yıl:5, Sayı:9, 2007, s. 163 - 185

Konya

ELMALILI MUHAMMED HAMDİ YAZIR'IN HAK DİNİ KUR'ÂN DİLİ ADLI TEFSİRİNDEKİ TÜRKÇE ŞİİRLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Necdet ŞENGÜN
Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

ÖZET

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır Hak Dini Kur'an Dili adlı tefsirinde Arapça, Farsça ve Türkçe pek çok şiirden nakiller yapmıştır. Bu nakiller, bazen bir mısra, bazen bir iki beyit, bazen de şiirin tamamı şeklindedir. Bu çalışmada, eserde geçen Türkçe şiir nakilleriyle Elmalılı'nın kendi yazdığı şiirler ve manzûm olarak tercüme ettiği Arapça ve Farsça şiirler değerlendirilmiştir. Arapça ve Farsça şiirlerden yapılan diğer nakiller dikkate alınmamıştır. Ayrıca Elmalılı'nın şiirleri nakletme yöntemleri üzerinde de durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Elmalılı, Hak Dini, Türk şiiri, Şerh, İktibas

ABSTRACT

Analysis of Turkish Poems in Elmalılı Muhammed Hamdi Yazir's Quran Commentary Named Hak Dini Kuran Dili

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır has transmitted a good number of Arabic, Persian and Turkish poems in his Quran commentary named Hak Dini Kuran Dili. These are sometimes a verse, sometimes a couplet, and sometimes whole of a poem. In this study, it has been examined Turkish poems, mentioned in the commentary, belonging to various Turkish poets and to commentator himself. It has been studied also poems which were translated by Elmalılı from Arabic and Persian. Arabic and Persian poems were not examined. The method of Elmalılı about the transferring poems also was discussed.

Key words: Elmalılı, Hak Dini, Turkish poetry, Commentary, Quotation

GİRİŞ

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, son dönem tefsir âlimlerinden biri olarak, Hak Dini Kur'an Dili adlı tefsiriyle kendisinden epeyce söz ettirmiş bir şahsiyettir. Adı geçen eser onun hemen bütün müktesebâtını ortaya koyduğu bir eserdir. Eser içerisinde İslam kültürüne ait kaynak eserlerin veya bu eserlerin müelliflerinin adları sıklıkla geçmektedir. Öte taraftan Tefsir, İslam ilim ve kültür tarihi açısından da bir kaynak eser hükmündedir. Arapça, Farsça ve Türkçe şiirlerden yapılan nakiller, eserin edebî değerini göstermesi açısından son derece